

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут №2
Кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз**

**ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ
з навчальної дисципліни «Судова експертиза наркотичних засобів,
психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»
за спеціальністю 081 «Право»
спеціалізація «Судова експертиза»
для підготовки кадрів для експертної служби**

Київ 2017

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут №2
Кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз**

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ
**з навчальної дисципліни «Судова експертиза наркотичних засобів,
психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»**
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
за спеціальністю 081 «Право»
спеціалізація «Судова експертиза»
для підготовки кадрів для експертної служби

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри
криміналістичного забезпечення та судових
експертиз
(протокол № 8 від 07.12.2017 р.)

Рецензенти:

Барікова О.М. – заступник завідувача лабораторії дослідження матеріалів, речовин і виробів – завідувач відділу дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів ДНДЕКЦ МВС України

Антонюк П.Є. – професор кафедри криміналістики та судової медицини НАВС, кандидат юридичних наук

Укладачі:

Котляренко Л.Т. – професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 НАВС, доктор біологічних наук, професор

Атаманчук В.М. - завідувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 НАВС, кандидат юридичних наук,

Обговорено та схвалено Вченою Радою Національної академії внутрішніх справ від 26 . 12.2017 р., № 28/3-3

Програма призначена для підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право» спеціалізацією «Судова експертиза» для підготовки кадрів для Експертної служби з навчальної дисципліни «Судова експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів».

Програма атестації здобувачів вищої освіти містить: зміст; програму навчальної дисципліни; вимоги щодо рівня сформованості знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти; методику проведення атестації та критерії оцінювання; орієнтовний перелік теоретичних питань та практичних завдань, що виносяться на атестацію; список рекомендованих джерел.

ЗМІСТ

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. ВИМОГИ ЩОДО РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	10
3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ	11
4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	12
5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ.....	12
6. ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАДАЧ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ.....	15
7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	16

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальні відомості про наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори.

Завдання, які вирішуються при проведенні експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Об'єкти експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Закон України “Про судову експертизу”, наказ МВС України від 08.02.2017 № 102 “Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС України та атестацію судових експертів Експертної служби МВС України” із внесеними змінами, інші нормативно-правові акти МВС, що регламентують діяльність Експертної служби МВС України.

Конвенції ООН, що стосуються обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Загальний контроль за обігом наркотиків, психотропними речовинами, прекурсорами відповідно до міжнародних договорів. Конвенції ООН 1961, 1971, 1988 років.

Антинаркотичне законодавство України. Закон України “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів” від 15.02.1995. Закон України “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними” від 15.02.1995. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Контроль урядами країн за виробництвом, збутом і застосуванням наркотичних засобів.

Класифікація речовин, які відносяться до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Природні, синтетичні та напівсинтетичні наркотичні засоби, психотропні речовини. Класифікація за фізіологічним аспектом впливу на організм людини (стимулятори, депресанти, галюциногени). Класифікація Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Міжнародна класифікація наркотичних засобів і психотропних речовин. Терміни: наркотики, наркоманія, толерантність, абстиненція, залежність. Група лікарських засобів (психотропні речовини, анальгетики, депресанти, стимулятори, галюциногени). Фармацевтичні терміни (пігулки, капсулі, пілюлі, екстракти, настойки, сиропи). Номенклатура медикаментів (zareєстровані назви, хімічні назви, міжнародні незареєстровані назви). Інші терміни (толерантність, перехресна толерантність, абстиненція, психічна залежність, фізична залежність, ейфорія, галюцинації).

Тема 2. Правила відбору проб, отримання, зберігання, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Правила відбору проб наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, вимоги щодо їх упаковки.

Відбір зразків і їх упаковка. Правила здійснення пробопідготовки для проведення подальших експертних досліджень.

Правила отримання, зберігання, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Обізнаність із правилами отримання, зберігання, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Техніка безпеки. Перша невідкладна допомога при ураженні хімічними речовинами.

Гігієна під час проведення досліджень. Перша допомога. Приготування зразків для проведення експертних досліджень. Правила зберігання реактивів.

Тема 3. Основи фізико-хімічних методів.

Тонкошарова хроматографія (ТШХ). Принципи тонкошарової хроматографії (ТШХ) і розуміння механізмів розділення. Фактори, від яких залежить розділення в тонкому шарі сорбенту. Елюотропні ряди й основні критерії правильного вибору систем розчинників. Обладнання для ТШХ і техніка виконання досліджень. Застосування методу ТШХ при дослідженні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Високоєфективна рідинна хроматографія (ВЕРХ). Принцип методу високоєфективної рідинної хроматографії (ВЕРХ). Застосування методу при дослідженні термічно нестабільних речовин. Можливості препаративного виділення індивідуальних сполук зі складних сумішей речовин для подальшого дослідження іншими фізико-хімічними методами. Знання теорії та механізмів розділення.

Газорідинна хроматографія. Теорія та механізми розділення, включаючи властивості та значення газу-носія. Компоненти обладнання (пристрій для введення проби, колонка, детектор) та їхні функції. Проблеми при проведенні досліджень (розмиття піків, втрата чутливості, великий час утримання) і їх усунення.

Апаратурне оформлення ГРХ. Основні частини приладів для проведення газохроматографічних процесів. Дозатори, колонки (капілярні, набивні) і термостати. Детектори диференційні та інтегральні, полум'яно-іонізаційний детектор (ПІД), електронно-захватний детектор. Тверді носії, нерухома рідка фаза (НРФ), газ-носії.

Кількісний газохроматографічний аналіз. Хроматограма. Кількісний розрахунок площі піків. Метод абсолютного калібрування. Метод внутрішнього стандарту. Метод простої нормалізації.

Спектроскопія в ультрафіолетовій та видимій областях. Теорія та механізм молекулярного поглинання світла й електронних переходів. Поняття електромагнітного спектру й електромагнітного випромінювання. Розуміння властивостей хвиль і випромінювання, знання співвідношень між довжиною хвилі, частотою й енергією випромінювання. Основні закони поглинання світла для кількісного аналізу.

Інфрачервона спектроскопія (ІЧ). Теорія та механізм поглинання інфрачервоного випромінювання та його перетворення в обертальну та коливальну енергію в органічних молекулах. Інфрачервоне випромінювання в електромагнітному спектрі, співвідношення довжина хвилі – частота та довжина хвилі – хвильове число. Характеристики групових інфрачервоних частот, структурно-спектральні взаємозв'язки. Закони поглинання світла.

Спектроскопія ядерного магнітного резонансу (ЯМР). Принцип методу спектроскопії ядерного магнітного резонансу (ЯМР). Умови поглинання

електромагнітного випромінювання в радіочастотному діапазоні. Вплив будови речовин на смуги поглинання. Залежність інтенсивності поглинання від частоти в утворених спектрах ЯМР. Ідентифікація нових органічних сполук.

Газорідинна хроматографія з мас-селективним детектуванням. Теорія та механізм утворення осколкових іонів у результаті бомбардування речовини пучком електронів або фотонів. Реєстрація заряджених фрагментів у вигляді мас-спектру. Аналіз одержаного ряду осколкових іонів. Піки молекулярних іонів.

Елементний аналіз. Принцип методу елементного аналізу. Апаратурне оформлення, оцінка результатів. Емісійний спектральний аналіз. Рентгенофлуоресцентний аналіз. Атомно-емісійний аналіз. Характеристичність лінійчатих спектрів у якісному емісійному аналізі. Інтенсивність аналітичного сигналу (спектральної лінії). Кількісний аналіз (функціональна залежність між концентрацією елемента в пробі та інтенсивністю його спектральної лінії).

Тема 4. Наркотичні засоби природного походження та методи їх дослідження.

Наркотичні засоби, отримані з конопель (канабіс, смола канабісу, екстракти та настойки канабісу). Наркотичні засоби та психотропні речовини, які одержують із рослин конопель і їхні характеристики (стисла класифікація, зовнішні ознаки кожного виду наркотиків).

Дослідження наркотичних засобів із конопель (морфологічне, якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Ідентифікаційні ознаки канабісу, смоли канабісу. Мікроскопічне дослідження. Якісні реакції на канабіноїди. Схема дослідження канабісу та отриманих із нього наркотичних засобів і психотропних речовин.

Наркотичні засоби, отримані з маку (опій, концентрат із макової соломи, опій ацетильований). Схема отримання наркотичних засобів із маку снодійного. Класифікація, зовнішні ознаки кожного виду наркотиків.

Дослідження наркотичних засобів із маку (морфологічне дослідження, якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи).

Схема експертного дослідження наркотичних засобів, отриманих із рослин маку. Мікроскопічне дослідження наркотичних засобів, одержаних із маку. Ідентифікація наркотичних засобів із маку в лабораторних умовах.

Наркотичні засоби, отримані з грибів, кактусів та інших рослин. Методи дослідження (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи).

Схема експертного дослідження з грибів, кактусів та інших рослин (стисла класифікація, зовнішні ознаки кожного виду наркотиків). Якісний аналіз, ТШХ, інструментальні методи.

Тема 5. Напівсинтетичні наркотичні засоби і психотропні речовини, методи їх дослідження.

Фармацевтичні препарати на основі алкалоїдів опію. Методи дослідження (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Схема експертного дослідження опію медичного, морфілону, омнопону, кодеїну фосфат, етилморфіну гідрохлориду, бупренорфіну, гідрокодону, гідроморфону, фентанілу (якісний аналіз, фармакопея, ТШХ; інструментальні методи).

Героїн і методи його дослідження (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Характеристика героїну. Схема експертного дослідження героїну (якісний аналіз, ТШХ, інструментальні методи).

Кокаїн і методи його дослідження (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Рослина “соса”, її характеристика. Основні алкалоїди листя коки. Характеристика наркотичних засобів, одержаних із листя коки. Реакції на кокаїн. Схема експертного дослідження кокаїну (якісний аналіз, ТШХ, інструментальні методи).

Діетиламід лізергінової кислоти (ЛСД) і методи його дослідження (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). ЛСД, його характеристика, схема нелегального одержання. Експертне дослідження (якісний аналіз, тонкошарова хроматографія, інструментальні методи).

Тема 6. Синтетичні наркотичні засоби і психотропні речовини, методи їх дослідження.

Наркотичні засоби та психотропні речовини синтетичного походження, їхні основні морфологічні ознаки та фізико-хімічні властивості. Загальні відомості про нові види наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів. Методи якісного виявлення наявності діючих речовин у складі досліджуваних об'єктів (якісний хімічний аналіз, тонкошарова висхідна хроматографія, інструментальні методи аналізу).

Амфетамін, метамфетамін і їхні похідні. Методи дослідження (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Класифікація амфетамінів, метамфетамінів і їхніх похідних. Методи, що використовуються для кількісного дослідження амфетамінів і їхніх похідних.

Дослідження речовин *катинонового ряду* (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Класифікація речовин катинонового ряду та його похідних.

Оцінка отриманих результатів і формулювання висновків.

Поняття “нелегальна нарколабораторія”. Тактика огляду місця події у складі слідчо-оперативної групи за фактом розкриття злочинів, пов'язаних із виявленням нелегальних нарколабораторій. Поняття “нелегальна нарколабораторія” і необхідні умови для віднесення вилучених об'єктів до обладнання для виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин.

Дослідження *похідних бензодіазепіну* (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Основні бензодіазепіни. Схема експертного дослідження бензодіазепінів (якісний аналіз, ТШХ, інструментальні методи).

Дослідження *похідних барбітурової кислоти* (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Характеристика *депресантів*. Якісний аналіз, ТШХ, інструментальні методи.

Анальгетики (промедол, метадон, фенциклідин). Хімічне дослідження анальгетиків (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Схема експертного дослідження промедолу, метадоноу, фенциклідину (фармакопея, ТШХ, інструментальні методи).

Трамадол і методи його дослідження (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні

методи). Характеристика трамадолу. Схема експертного дослідження трамадолу (якісний аналіз, ТШХ, інструментальні методи).

Дослідження *синтетичних каннабіноїдів* (інструментальні методи). Характеристика синтетичних каннабіноїдів. Схема експертного дослідження синтетичних каннабіноїдів інструментальними методами.

Тема 7. Прекурсори, їх класифікація та експертне дослідження.

Прекурсори, їх основні види та класифікація згідно з чинним законодавством. Загальна характеристика, класифікація. Загальні відомості про прекурсори (форми випуску, їх хімічні та фізичні властивості).

Загальні підходи до відбору проб, усереднення зразків, їх підготовка для подальшого дослідження інструментальними методами (приготування холостих і експериментальних проб, використання на практиці способів екстракції діючих речовин. Перелік і загальна характеристика методів, які використовуються при дослідженні прекурсорів.

Експертне дослідження прекурсорів (якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи). Схема експертного дослідження речовин, що підозрюються на предмет належності до прекурсорів. Якісні хімічні реакції, дослідження методом ТШХ та інструментальними методами. Визначення кількості прекурсорів у складі наданих на дослідження об'єктів.

Тема 8. Криміналістична оцінка результатів дослідження наркотичних засобів, психотропних речовини, їх аналогів та прекурсорів, оформлення висновків експерта.

Порядок призначення судових експертиз на дослідження наркотичних засобів, психотропних речовини, їх аналогів та прекурсорів. Правові підстави призначення експертизи в кримінальному судочинстві. Порядок проведення судових експертиз у спеціалізованих державних експертних установах.

Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі. Правове, організаційне, методичне, технічне забезпечення проведення судових експертиз. Правила оформлення висновку судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовини, їх аналогів і прекурсорів.

2. ВИМОГИ ЩОДО РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Атестація осіб, які закінчують вищі навчальні заклади – це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти. Атестація здійснюється відкрито і гласно.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Судова експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» здобувач вищої освіти повинен знати:

- правові основи, науково-методичні засади забезпечення судово-експертної діяльності, насамперед, проведення експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;
- предмет, завдання та специфіку проведення експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;
- перелік ідентифікаційних і діагностичних завдань, що вирішуються спеціальними дослідженнями;
- загальні відомості про хімічну будову, хімічні та фізичні властивості найбільш поширених наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;
- правила техніки безпеки при роботі у фізико-хімічних, хімічних лабораторіях із наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами і прекурсорами;
- методику визначення наявності наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів у складі досліджуваних об'єктів методом якісного хімічного аналізу;
- методику проведення досліджень наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів методом тонкошарової хроматографії;
- методики кількісного визначення вмісту досліджуваних речовин інструментальними методами та перелік необхідного аналітичного обладнання;
- структуру та зміст висновку експерта;
- порядок оформлення ілюстративної таблиці до висновку експерта;
- особливості проведення додаткової та комплексної експертизи;
- процедури щодо системи якості.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Судова експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» здобувач вищої освіти повинен вміти:

- оперувати основними положеннями, у тому числі й термінологією законодавства, у частині, що стосується судово-експертної діяльності, зокрема судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;
- розв'язувати ідентифікаційні та діагностичні завдання дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;

- виявляти, фіксувати, вилучати й упаковувати об'єкти експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;
- оглядати й описувати об'єкти дослідження;
- проводити якісний хімічний аналіз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;
- використовувати технічні засоби при проведенні досліджень (аналітичні ваги, хроматографи, спектрометри тощо);
- визначати хімічний склад та основні функціональні групи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за результатами досліджень методами молекулярної спектроскопії;
- визначати хроматографічні параметри при проведенні досліджень методами газорідинної та рідинної хроматографії;
- проводити відбір зразків наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, у тому числі – зразків рослин снодійного маку та коноплі за фактами як їх нелегального вирощування, так і з ліцензованих (легальних) посівів;
- вилучати нашарування наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів із різних поверхонь, у тому числі – із предметів одягу та тіла людини;
- проводити огляд місця події у складі слідчо-оперативної групи за фактом розкриття злочинів, пов'язаних із виявленням нелегальних нарколабораторій;
- оформляти висновки експерта; відповідні ілюстративні таблиці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен володіти такими практичними навичками як:

- використовувати понятійно-категоріальний апарат теорії судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів для вирішення питань експертної діяльності;
- застосувати теоретичні знання судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів для здійснення експертної діяльності.

3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКЗАМЕНУ

Атестація проводиться як перевірка знань здобувачів з навчальної дисципліни «Судова експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів», яка передбачена навчальним планом підготовки для здобувачів ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право» спеціалізацією «Судова експертиза» в Національній академії внутрішніх справ.

Атестація проводиться на відкритому засіданні комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Атестація проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до навчальних програм. Тривалість атестації не повинна перевищувати 6 академічних годин на день.

У білетах передбачено два теоретичні питання та одне практичне завдання.

Атестація проводиться в заздалегідь визначеній навчальній аудиторії. Здобувач вищої освіти представляється членам комісії, самостійно бере білет, спеціальний аркуш усної відповіді та готується до відповіді. Час для підготовки – до 20 хвилин. На спеціальному аркуші усної відповіді необхідно написати прізвище та ініціали здобувача вищої освіти, який проходить атестацію, номер білету, відповіді на питання та після завершення написання відповіді поставити особистий підпис. Після підготовки здобувач вищої освіти в усній формі дає відповіді на теоретичні питання та практичне завдання, що містяться в білеті. Після завершення відповіді спеціальний аркуш усної відповіді з записами передається секретарю екзаменаційної комісії.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Індивідуальна оцінка здобувача вищої освіти за теоретичну частину виводиться із оцінок за кожне питання білету і визначається:

при усних відповідях:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- вміння доводити думку та відстоювати власні позиції;
- впевненість та переконливість;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння та висновки;

Особиста оцінка за кожне питання білету визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» у відповідності з «Положенням про організацію освітнього процесу в Національній академії внутрішніх справ» та оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ

1. Міжнародні законодавчі акти, що стосуються обігу наркотиків.
2. Закони України, що регламентують обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.
3. Законодавчі акти, що регламентують судово-експертну діяльність в Україні.
4. Закон України про “Про судову експертизу”.
5. Права та обов'язки експерта, передбачені чинним законодавством.
6. Порядок призначення експертизи.
7. Правові аспекти проведення судової експертизи.
8. Висновок експерта. Вимоги до оформлення висновку експерта.
9. Вимоги КПК при проведенні експертиз і досліджень.
10. Строки виконання експертиз.
11. Види експертиз згідно з КПК.
12. Призначення додаткової або повторної експертизи.
13. Види висновків.
14. Відповідальність експерта, передбачена КК України.
15. Допит експерта.

16. Відведення експерта.
17. Відомчі нормативні акти, що стосуються експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.
18. Докази – поняття згідно з КПК.
19. Речові докази. Зберігання речових доказів.
20. Участь співробітника Експертної служби МВС в огляді місця події у складі слідчо-оперативної групи за фактом розкриття злочинів, пов'язаних із виявленням нелегальної нарколабораторії.
23. Правила отримання, зберігання, використання та знищення наркотичних засобів і психотропних речовин.
24. Умови та строки зберігання речових доказів, у тому числі наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, згідно з чинним законодавством.
25. Типові вимоги для приміщень, де зберігаються наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори.
26. Класифікація речовин, які відносяться до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.
27. Класифікація наркотичних речовин згідно з чинним законодавством.
28. Класифікація психотропних речовин згідно з чинним законодавством.
29. Завдання, мета та можливості експертизи наркотичних засобів психотропних речовин і прекурсорів.
30. Основні етапи криміналістичного дослідження.
31. Правила відбору проб наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; вимоги до упаковки.
32. Правила відбору проб для проведення комплексу досліджень лікарських препаратів, що містять наркотичні засоби та психотропні речовини.
33. Техніка безпеки. Перша невідкладна допомога при ураженні хімічними речовинами.
34. Об'єкти експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Питання, що вирішуються при проведенні експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.
35. Правила отримання, зберігання, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.
36. Тонкошарова хроматографія. Застосування тонкошарової хроматографії при дослідженні наркотиків. Завдання та цілі.
37. Якісний хроматографічний аналіз.
38. Чим відрізняється рідинна хроматографія (РХ) від газорідинної (ГРХ).
39. Методи кількісного хроматографічного аналізу.
40. Суть спектральних методів аналізу.
41. Класифікація методів спектрального аналізу.
42. Якісний та кількісний методи аналізу в УФ-області.
43. Основний закон світлопоглинання.
44. Природа спектрів поглинання в ультрафіолетовій та інфрачервоній областях.
45. Ідентифікація речовин за допомогою ІЧ-спектроскопії.
46. Характеристичні частоти поглинання основних функціональних груп.
47. Сутність спектроскопії ядерного магнітного резонансу та її використання.

48. Сутність мас-спектрометричного методу аналізу та його використання.
49. Сутність елементного аналізу та його використання.
50. Наркотичні засоби, отримані з конопель (канабіс, смола канабісу, екстракти та настойки канабісу).
51. Дослідження наркотичних засобів із конопель (морфологічне дослідження, якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи).
52. Рослина коноплі, її ботанічна характеристика.
53. Психоактивні речовини конопель.
54. Ідентифікаційні ознаки канабісу, смоли канабісу, екстракту канабісу.
55. Мікроскопічне дослідження канабісу та смоли канабісу.
56. Якісні реакції на канабіноїди.
57. Можливі об'єкти експертизи наркотичних засобів з конопель.
58. Системи розчинників, які використовуються для проведення ТШХ канабіноїдів.
59. Можливі об'єкти експертизи наркотичних засобів із маку.
60. Наркотичні засоби, отримані з маку (опій, концентрат із макової соломи, опій ацетильований).
61. Дослідження наркотичних засобів із маку (морфологічне дослідження, якісний аналіз, ТШХ; інструментальні методи).
62. Мікроскопічне дослідження наркотичних засобів, отриманих із маку.
63. Тестові реакції на опій, морфін, кодеїн, героїн.
64. Медичні препарати на основі морфіну, кодеїну, тебаїну та їхніх похідних.
65. Розчинники, які використовуються для ТШХ опіатів.
66. Кількісний аналіз опіатів методом ГРХ та РХ.
67. Спектрофотометричний метод визначення морфіну, героїну.
68. Застосування ІЧ-спектроскопії для ідентифікації опіатів.
69. Поняття про напівсинтетичні наркотичні засоби.
70. Героїн і методи його дослідження.
71. Фармацевтичні препарати на основі алкалоїдів опію.
72. Хімічне дослідження анальгетиків (промедолу, метадону, фенциклідину).
73. Експертне дослідження трамадолу (якісне хімічне дослідження, тонкошарова хроматографія; інструментальні методи дослідження).
74. Дослідження синтетичних каннабіноїдів інструментальними методами.
75. Рослина кока, її характеристика.
76. Основні алкалоїди листя коки.
77. Кокаїн, його будова, функціональні групи.
78. Характеристика наркотичних засобів, одержаних із листя коки.
79. Хімічне дослідження кокаїну.
80. Якісні реакції на кокаїн.
81. Реакція, яка дозволяє відрізнити основу кокаїну ("креку") від гідрохлориду кокаїну.
82. Значення ТШХ для виявлення кокаїну та основні системи розчинників, які використовуються для цього. Основні методи проявлення ТШХ.
83. Застосування ГРХ та ВЕРХ для кількісного визначення кокаїну.

84. Використання УФ- та ІЧ-спектроскопії для ідентифікації кокаїну.
85. Характеристика наркотичних засобів, отриманих із грибів, кактусів та інших рослин і методи їх дослідження.
86. ЛСД, його характеристика, схема нелегального одержання.
87. Дослідження ЛСД (якісне хімічне дослідження, тонкошарова хроматографія; інструментальні методи дослідження).
88. Схема дослідження невідомих речовин.
89. Дослідження амфетамінів, метамфетамінів (якісне хімічне дослідження, тонкошарова хроматографія; інструментальні методи дослідження).
90. Дослідження похідних амфетамінового ряду (якісне хімічне дослідження, тонкошарова хроматографія; інструментальні методи дослідження).
91. Дослідження ефедрину, норепедрину (ФПА).
92. Дослідження кустарно отриманих препаратів із ефедрину, норепедрину (ФПА) (ефедрону, метамфетаміну, катинону, амфетаміну).
93. Якісне хімічне дослідження, у тому числі – іонів, характерних для окисленої та відновленої форми кустарно отриманих препаратів із ефедрину, норепедрину (ФПА) (ефедрону, метамфетаміну, катинону, амфетаміну).
94. Дослідження речовин катинонового ряду.
95. Дослідження обладнання, вилученого при виявленні нелегальної нарколабораторії.
96. Дослідження похідних бензодіазепіну (якісне хімічне дослідження, тонкошарова хроматографія; інструментальні методи дослідження).
97. Дослідження похідних барбітурової кислоти (якісне хімічне дослідження, тонкошарова хроматографія; інструментальні методи дослідження).
98. Дослідження прекурсорів, що застосовуються для отримання ацетильованого опію та героїну.
99. Дослідження прекурсорів, що застосовуються для отримання препаратів із ефедрину.
100. Дослідження прекурсорів, що застосовуються для отримання амфетамінів, метамфетамінів і їхніх похідних.
101. Дослідження прекурсорів, що застосовуються для отримання кокаїну.
102. Дослідження прекурсорів, що застосовуються для отримання ЛСД.

6. ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАДАЧ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ

Виходячи зі змісту запропонованих фабул задач щодо проведення судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів (про надану для дослідження речовину – чи є вона наркотичним засобом, психотропною речовиною, прекурсором; яка саме це речовин і її маса чи кількість; якщо рослинна сировина – чи є вона наркотичним засобом; до якого типу вона відноситься; яка маса вилученої сировини і т.п.) необхідно вказати правильну послідовність виконання дослідження, обґрунтувати вибір якісних хімічних реакцій, вибір методів тонкошарової хроматографії, газорідинної хроматографії, хроматомас-

спектрометрії та ін., які, виходячи з умов задачі, є необхідними для виконання поставлених питань у експертизі.

Слід звернути увагу на підготовку проб та відбір зразків для експертного дослідження, а також особливості морфологічного (мікроскопічного) дослідження об'єктів, що надійшли на експертизу згідно фабул задач.

Після цього необхідно вказати й обґрунтувати вибір методів щодо визначення кількісного вмісту досліджуваних речовин й дати криміналістичну оцінку отриманих результатів дослідження.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти:

1. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року) // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 12-17.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 18-24.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України від 23 липня 1996 року, № 30. – Ст.141.
4. Кримінальний кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : [http:// zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014, – № 47. – Ст.2051.
7. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55082
8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
9. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст.232.
10. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 60.
11. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР.
12. Про лікарські засоби: Закон України від 4 квітня 1996 року № 123/96-ВР.
13. Про внесення змін до Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 36. – Ст. 317.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України. Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 12, ст.178.

15. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770.
16. Про утворення експертної служби МВС України: Постанова Кабінету Міністрів України № 988 від 20.06.2000 р.
17. Про реалізацію частини шостої статті 7 Закону України Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1339.
18. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства внутрішніх справ України, які регулюють діяльність Експертної служби МВС України, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.11.2012 за № 1857/22169 (вносить зміни до наказів МВС України від 15.06.2011 № 333, від 15.12.2011 № 924, від 15.12.2011 № 925) : Наказ МВС України від 16.10.2012 № 917.
19. Про встановлення нормативної вартості однієї експертогодина у 2013 році, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 01.02.2013 за № 205/22737: Наказ МВС України від 14.01.2013 № 20.
20. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства внутрішніх справ України щодо організації діяльності Експертної служби, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 9.07.2013 за № 1151/23683 : Наказ МВС України від 20.06.2013 № 605.
21. Про внесення змін до Вимог до об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зберігання вилучених з незаконного обігу таких засобів і речовин, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 8 листопада 2013 за № 1913/24445 Наказ МВС України від 28.10.2013 № 1026.
22. Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ МВС України від 6 липня 2017 р. № 570.
23. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах судових експертиз і експертних досліджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 17 липня 2017 р. № 591.
24. Про деякі питання обігу наркотичних засобів і психотропних речовин : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2008 № 518.
25. Про затвердження Вимог до об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зберігання вилучених з незаконного обігу таких засобів і речовин», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 12.08.2009 за N 759/16775 : Наказ МВС України від 15.05.2009 № 216.
26. Про затвердження гранично допустимої кількості наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що містяться в препаратах: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2007 р. № 1203.
27. Про затвердження Норм належності криміналістичної техніки, науково-технічних засобів та обладнання для забезпечення діяльності експертних підрозділів: Наказ МВС України від 26.10.2012 № 967.
28. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 03.11.2015 р. № 1343.

29.

30. Про затвердження положень про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр та територіальні науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС: Наказ МВС України від 31 січня 2017 р. № 77.

31. Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС України та атестацію судових експертів Експертної служби МВС України: Наказ МВС України від 08.02.2017 № 102.

32. Про затвердження Порядку зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених з незаконного обігу : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 р. № 422.

33. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 № 589.

34. Про затвердження Умов запобігання розкраданню рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1026.

35. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15.10.2009 за № 963/16979 : Наказ МВС України від 10.09.2009 № 390.

36. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (Із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. № 16) : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 4.

37. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства охорони здоров'я № 481 від 20.08.2008, № 297 від 05.05.2009, № 634 від 29.07.2010) : Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 188 від 01.08.2000 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України м. Київ 16 серпня 2000 р. за № 512/4733).

38. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість психотропних речовин списку №2 таблиці III Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 та зі змінами від 03.11.2008 наказ № 625 : Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 202 від 23.04.2007 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 червня 2007 р. за № 701/13968).

39. Про затвердження Переліків отруйних та сильнодіючих лікарських засобів (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 481 від 20.08.2008) : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.08.2007 № 490 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 вересня 2007 р. за № 1007/14274).

40. Про затвердження Великих та особливо великих розмірів отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, які знаходяться у незаконному обігу (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 481 від 20.08.2008) : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.08.2007 № 511 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2007 р. за № 1070/14337).

Основна література:

1. Бюллетень по наркотическим средствам. – Нью-Йорк : ООН, 2007. – 272 с.
2. Буряк В.Ю. Экспертиза наркотичних речовин: Навч. Посібник / В.Ю. Буряк, Ю.І. Геваза, О.П. Замошець. – К.: 2008. – 266 с.
3. Вартузов В.В. Дослідження синтетичних канабіноїдів: Метод. Рекомендації / В.В. Вартузов, О.М. Барікова, О.О. Посільський. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2011. – 22 с.
4. Вартузов В.В. Методика експертного дослідження трамадолу / В.В. Вартузов, П.П. Давидюк, О.О. Посільський. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2007. – 26 с.
5. Васільєва В.О. Экспертиза наркотичних та вибухонебезпечних речовин : підруч. для студ. вищих навч. закл. / В.О. Васільєва, І.В. Ємченко. – Л.: Компакт-ЛВ, 2005. – 302 с.
6. Галаган В.І. Процесуальний порядок і тактика отримання зразків для експертизи у кримінальному провадженні України : моногр. / В. І. Галаган, О. В. Козак. – [2-ге вид., переробл. та допов.]. – Краматорськ: ТОВ «Каштан», 2015. – 224 с.
7. Давидюк П.П. Міжвідомча методика дослідження наркотичних засобів з рослин конопель та маку снотворного / П.П. Давидюк, Вартузов В.В., О.О. Посільський, О.П. Замошець, Ф.М. Кахановський, С.І. Стальмахович, Р.А. Мелешко. – К., 2009. – 79 с.
8. Державна фармакопея України ДОПОВНЕННЯ 1. Перше видання. – Харків, 2004.
9. Заєць Н.О. Криміналістичне дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: Методичні рекомендації / Н.О. Заєць, Р.М. Дем'янчук, І.М. Оленич, Г.В. Лінючев. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2007. – 45 с.
10. Замошець О.П. Дослідження діетиламиду лізергінової кислоти: Метод. Рекомендації / О.П. Замошець, М.В. Остапов. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2003. – 16 с.
11. Замошець О.П. Дослідження кокаїну: Метод. посібник / О.П. Замошець, М.В. Остапов. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2003. – 20 с.
12. Замошець О.П. Дослідження прекурсорів: Метод. посібник / О.П. Замошець, Б.М. Жук. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2002. – 40 с.
13. Замошець О.П. Можливості криміналістичного дослідження амфетаміну та його похідних: Метод. Посібник / О.П. Замошець, Б.М. Жук. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2003. – 22 с.
14. Петерс Д. Химическое разделение и измерение: теория и практика аналитической химии / Д. Петерс, Дж.Хайес, Г. Хифтге. – М., 1978. – 814 с.
15. Печніков В.С. Порядок проведення та оформлення експертних досліджень: Метод. рекомендації / Печніков В.С. та ін. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2005. – 18 с.
16. Посыпайко В.И. Химические методы анализа / В.И. Посыпайко, Н.А. Козырева, Ю.П. Логачева. – М.: Высшая школа, 1989. – 448 с.
17. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. – К.:

Видав. дім “Скиф”, 2005. – 468 с.

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : Закон України. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 382 с.

19. Рекомендующие методы анализа амфетамина, метамфетамина и их замещенных по циклу аналогов в конфискованных материалах (пересмотренная и обновленная редакция). Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков. – Нью-Йорк: ООН, 2007. – 82 с.

20. Рекомендующие методы анализа кактуса пейоте/мескалина и псилоцибиновых грибов/псилоцибина. – Нью-Йорк: ООН, 2005. – 39 с.

21. Рекомендующие методы анализа каннабиса. Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков. – Нью-Йорк: ООН, 2000. – 38 с.

22. Рекомендующие методы анализа лизергида (ЛСД). Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков. – Нью-Йорк: ООН, 2005. – 18 с.

23. Рекомендующие методы анализа опия, морфина и героина. Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков. Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков. – Нью-Йорк: ООН, 2000. – 71 с.

24. Стрільців О.М. Пошук, виявлення, фіксація та вилучення об'єктів у кримінальних провадженнях щодо наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів: методичні рекомендації / [О.М. Стрільців, В.В. Арешонков, В.В. Юсупов, Котляренко Л.Т., Барікова О.М. та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 76 с.

25. Шимановський С.О. Дослідження наркотиків, поширених на території України / С.О. Шимановський. – К.: МВС України, 1997. – 92 с.

Додаткова література:

1. Вельчинська О.В. Токсикологічна хімія. Отруйні речовини та їх біотрансформація. / О.В. Вельчинська, І.В. Ніженковська / К.: Вид.Д. «АДУФ-Україна», 2016. – 320 с.

2. Замошець О.П. Дослідження наркотичних засобів, які містять алкалоїди опію: Метод. посібник / О.П. Замошець, Б.М. Жук. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2002. – 28 с.

3. Замошець О.П. Дослідження похідних барбітурової кислоти: Метод. посібник / О.П. Замошець, Б.М. Жук. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2003.

4. Кривонос М.В. Судові експертизи врозслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів / М.В. Кривонос / Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2015. – № 4. – С. 231-243.

5. Пасічник Г.В. Виявлення та ліквідація підпільних лабораторій з виготовлення наркотичних засобів та психотропних речовин: Метод. рекомендації / Г.В. Пасічник, М.С. Хруппа, В.М. Жмілько та ін. – К.: РВВ МВС України, 2000. – 35 с.

6. Стрільців О.М. Виявлення та ліквідація лабораторій із нелегального виготовлення синтетичних наркотиків (на основі досвіду правоохоронних органів Республіки Польща): Метод. рекомендації / Стрільців О.М., Никифорчук Д.Й.,

Замошець О.П. та ін; за ред. проф. Джужі О.М. – К.: КНУВС, 2008. – 48 с.

7. Филькова О.Н. Справочник эксперта-криминалиста / О.Н. Филькова. – М., 2001. – 459 с.

8. Шевчук О.М. Удосконалення державного контролю за наркотиками в Україні // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2017. – №25. – С. 22-25.

9. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / В. Ю. Шепітько; за ред. В. Я. Тація. – Харків: „Право”, 2001. – 560 с.

11. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Президента України. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

3. Офіційний сайт Міністерства Юстиції України. Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/>

4. Міністерство внутрішніх справ України. Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/ua/>.

5. Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр України. Режим доступу: (<http://www.dndekc.mvs.gov.ua>).

6. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. Режим доступу: <http://www.kniise.com.ua>.

7. Національна бібліотека України ім. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

8. Каталог юридичних ресурсів. Режим доступу: <http://www.ageyev.org/libweb/>

9. Державна науково-технічна бібліотека України. Режим доступу: (<http://www.gntb.gov.ua>).

10. Національна парламентська бібліотека України. Режим доступу: <http://www.nplu.kiev.ua/>.

11. Офіційне інтернет-представництво президента України. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>

12. Національна академія внутрішніх справ. Режим доступу: <http://www.naiiu.kiev.ua/>

13. Державна науково-технічна бібліотека України (Київ). Режим доступу: <http://www.gntb.n-t.org/>

14. Державний комітет статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Верховний Суд України. Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/>

16. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>

17. Служба безпеки України. Режим доступу: <http://www.ssu.gov.ua/>